

PORÓWNYWALNOŚĆ I ISTOTNOŚĆ POZOSTAŁEGO WYNIKU CAŁKOWITEGO W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH BANKÓW

Artur Sajnog

Wprowadzenie

Jednym z podstawowych celów sprawozdawczości finansowej banków jest dostarczanie transparentnej i wiarygodnej informacji umożliwiającej szerokiemu gronu odbiorców podejmowanie trafnych krótko- i długoterminowych decyzji. Zawarte w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) założenia i wymagania, odnoszące się do sporządzanej sprawozdawczości finansowej banków, w sposób bezpośredni eksponują jej cechy jakościowe. Wśród cech jakościowych sprawozdań finansowych wskazuje się w głównej mierze na istotność, ale także zrozumiałość, przydatność, wiarygodność¹ i porównywalność informacji (MSSF, 2011, s. 36–42).

Informacje o jednostce sprawozdawczej są istotne i bardziej użyteczne, jeżeli mogą być porównywane z podobnymi informacjami o innych jednostkach. Porównywalność informacji pozwala bowiem na pełniejszą identyfikację różnic między pozycjami danego sprawozdania finansowego różnych jednostek gospodarczych lub tej samej jednostki w różnych okresach. Z drugiej strony, MSSF pozostawiają bankom i przedsiębiorstwom dużą dozę swobody co do formy i zakresu prezentacji sprawozdań finansowych, pokłosiem czego może okazać się nie tylko brak porównywalności, ale również spójności i istotności prezentowanych danych. Znaczący stopień elastyczności w formie i zakresie informacji ujawnianych w sprawozdaniu finansowym można zaobserwować szczególnie w odniesieniu do danych o dochodach oraz kosztach wynikowych przedsiębiorstwa.

Sprawozdanie z całkowitych dochodów (*comprehensive income statement*)² jest „najmłodszym” składnikiem sprawozdania finansowego wymaganego przez MSSF. Obowiązek jego sporządzenia wprowadziła Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości od 1 stycznia 2009 roku. Jej intencją była próba ograniczenia negatywnych skutków kreatywnej rachunkowości oraz braku transparentności informacji (O’Hanlon, 2000, s. 1303). Jej zastosowanie w znaczący sposób zmieniło obraz pozycji wynikowych przedsiębiorstw oraz wywołało potrzebę oceny użyteczności informacyjnej tradycyjnego wyniku finansowego i wyniku całkowitego dla odbiorcy sprawozdania finansowego (Barth i in., 1996; Campbell, 2015; O’Hanlon, Pope, 1999).

Wspomniani wyżej autorzy zwracają uwagę, iż wynik całkowity jest bardziej klarownym rezultatem finansowym dla użytkowników sprawozdawczości aniżeli wynik netto,

gdyż m.in. wyraża większy potencjał przedsiębiorstwa do generowania zysków w przyszłości (Kanagaretman i in., 2009), nadto jest bardziej spójny i zgodny z teorią wyceny przedsiębiorstw (Dhaliwal i in., 1999) oraz wykazuje się wyższą korelacją ze stopami zwrotu z akcji (Biddle, Choi, 2006), a przede wszystkim wydaje się mniej podatny na manipulacje księgowe i realizację strategii legalnego bądź nielegalnego zarządzania wynikiem finansowym (Hirst, Hopkins, 2007; Chambers i in., 2007). Uznaje się także, iż pozycje pozostałego wyniku całkowitego są bardziej zbliżone z tzw. wartością godziwą, a niezrealizowane zyski i straty ujęte w innych całkowitych dochodach są w stanie trafniej przewidzieć przyszłe wyniki finansowe jednostek ze względu na czas obrotu aktywów.

Krytycy zaś podkreślają, iż komponenty pozostałego wyniku całkowitego są nietrwałymi w czasie pozycjami wynikowymi (Goncharov, Hodgson, 2011), w niewielkim stopniu wiążą się ze stopą zwrotu z akcji, stanowią niewiarygodne odzwierciedlenie finalnego pomiaru wyników przedsiębiorstwa oraz nie służą prognozie przyszłych przepływów i przychodów (Dhaliwal i in., 1999; Barton i in., 2010). Przez krytyków wyniku całkowitego podnoszone jest również to, iż sprawozdanie z całkowitych dochodów zawiera zewnętrzne i nieprzejrzyste komponenty (Rees, Shane, 2012), które zmniejszają możliwość predykcji wyników długoterminowych i mają różną użyteczność w zakresie oceny wartości przedsiębiorstwa (Louis, 2003).

Zasadniczym celem opracowania jest określenie istotności i porównywalności pozostałego wyniku całkowitego, czyli tych pozycji wynikowych po stronie zmian w kapitale własnym, które nie zostały ujęte w wyniku finansowym netto, a zaprezentowane w wyniku całkowitym. Nurtem przewodnim jest więc ocena skali i zróżnicowania wyników finansowych działalności wybranych banków, mierzonych za pomocą tradycyjnego wyniku finansowego oraz wyniku całościowego. Wiodącym problemem tej oceny jest analiza poziomu i struktury pozostałego wyniku całkowitego, która może wskazać na zróżnicowanie wartości obydwu mierników. W efekcie można ocenić przydatność lub zniekształcenie informacji płynących ze sprawozdań z całkowitych dochodów banków, a w dalszej mierze porównywalność danych między jednostkami. Można zatem postawić hipotezę, iż na skutek znacznej swobody w sporządzaniu sprawozdań finansowych w bankowych spółkach publicznych mogą

pojawić się różnice nie tylko w sposobie prezentacji sprawozdania z całkowitych dochodów, nomenklaturze poszczególnych jego komponentów, lecz w głównej mierze w formie, wielkości i strukturze pozostałego wyniku całkowitego, co znacząco może utrudniać dokonywanie porównań między wynikami finansowymi tych spółek oraz może nie sprzyjać jasności i przejrzystości przekazywanych informacji.

Koncepcje prezentacji wyniku całkowitego przedsiębiorstw

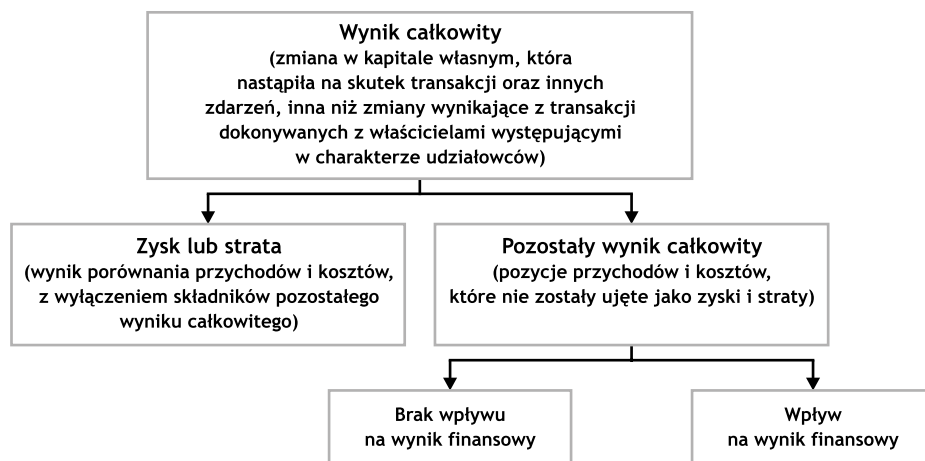
Głównym założeniem implementacji wyniku całkowitego w świecie rachunkowości i finansów stało się powiązanie tej kategorii ekonomicznej z koncepcją postrzegania zysku jednostki gospodarczej jako wzrostu bogactwa (dobrobytu) jej właścicieli (Hendriksen, van Breda, 2002, s. 353; Newberry, 2003, s. 327). Kapitał traktowany jest bowiem jako zasób bogactwa w danym okresie, zaś zysk jako korzyść płynąca z użycia owego kapitału, która jest związana z nadwyżką ponad to, co jest konieczne do utrzymania kapitału na koniec okresu na takim poziomie, jaki był na początku okresu sprawozdawczego. Z punktu widzenia inwestora zysk stanowi różnicę między kwotą kapitału dostępną do podziału na koniec okresu sprawozdawczego a kwotą kapitału zainwestowanego na początek okresu i wiązany jest z zyskiem kapitałowym, kojarzonym z maksymalizacją ponadprzeciętnej stopy zwrotu z inwestycji (Sosnowski, 2015, s. 527). Takie pojmowanie zysku w systemie rachunkowości jest odzwierciedlone przez ustalenie i prezentowanie wyniku całkowitego (*comprehensive income*), który obrazuje tzw. czystą nadwyżkę (*clean surplus*) (Godfrey i in., 2006, s. 284; Feltham, Ohlson, 1995, s. 689–731; Ohlson, 1995, s. 161–182). Nadto, kategoria wyniku całkowitego jest ściśle powiązana z zastosowaniem wartości godziwej (*fair value*) jako podstawy wyceny składników bilansowych przedsiębiorstwa, w przeciwieństwie do wyceny aktywów przedsiębiorstwa według kosztu historycznego, której odpowiada koncepcja zysku jako miary efektywności przedsiębiorstwa (Walińska, 2012, s. 38–42).

Wynik całkowity, określane także mianem dochodu (zysku) całościowego, całkowitego bądź globalnego obejmuje swym zasięgiem wszelkie zmiany kapitału własnego³ (aktywów netto) jednostki w danym okresie sprawozdawczym, zaistniałe wskutek transakcji gospodarczych i innych zdarzeń zachodzących w relacjach z podmiotami bądź osobami innymi niż właściciele, np. dotyczących wypłaty dywidend, nowej emisji kapitału, wniesienia dopłat do kapitału własnego. Wynik całościowy reprezentuje zatem całkowity wzrost (lub spadek) bogactwa właścicieli, wyrażając wartość, jaka w danym okresie została wygenerowana lub utracona przez przedsiębiorstwo (Marcinkowska, 2003, s. 91).

Wynik całościowy zawiera w sobie tradycyjny wynik finansowy netto (związany z wyceną wedle kosztu historycznego) oraz skutki wszelkich innych transakcji tworzących wynik jednostki za dany okres sprawozdawczy, odnoszonych na poszczególne składniki kapitału własnego (np. kapitał z aktualizacji wyceny, zysk zatrzymany), ale niebędących źródłem transakcji podmiotu z właścicielem występującymi w charakterze udziałowców (akcjonariuszy) (Buk, 2013, s. 9). Przykładowo, zysk powstający ze wzrostu wartości aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, które zostały wycenione wedle wartości godziwej (zwiększający tym samym kapitał z aktualizacji wyceny), nie jest zaliczany do tradycyjnego rachunku zysków i strat, lecz prezentowany w sprawozdaniu z całkowitych dochodów. Łącznie z zyskiem netto stanowi zatem wynik całkowity (rys. 1).

Inne całkowite dochody (*other comprehensive income* – OCI), określane także mianem pozostałego wyniku (zysku) całkowitego (całościowego), należy zdefiniować jako te pozycje wynikowe po stronie zmian w kapitale własnym (w tym korekty wynikające z przekwalifikowania), które nie zostały ujęte w wyniku finansowym netto, tradycyjnie wykazywanym w rachunku zysków i strat. Na pozostały wynik całkowity składa się pięć głównych komponentów (tab. 1).

Zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (MSR) – starszymi regulacjami Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości niż MSSF, ale do dziś

Rys. 1. Koncepcja wyniku całkowitego

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Buk, 2013, s. 9-10)

modyfikowanymi i ulepszanymi⁴ – spółki są zobowiązane do wykazywania tzw. korekt z przeklasyfikowania, czyli efektów przeniesienia (przekwalifikowania) pozycji pozostałego wyniku całkowitego do wyniku finansowego netto bieżącego okresu, które były ujęte w innych całkowitych dochodach w bieżącym okresie lub w okresach poprzednich (MSR, 2011, par. 7 i 92). Przykładowo mogą one być efektem zabezpieczania przepływów pieniężnych z transakcji bądź zbycia jednostki działającej za granicą, a także przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży. Ostatnie z wymienionych mogą być przeklasyfikowane do zysków zatrzymanych wówczas, gdy dane składniki majątkowe zostaną zużyte lub wyłączone.

Korekty reklasyfikacyjne nie dotyczą zysków i strat aktuarialnych powstałych z tytułu programu określonych świadczeń, zmian w nadwyżce z przeszacowania środków trwałych oraz wartości niematerialnych (tab. 1). Mając na uwadze zmiany w MSR, obowiązujące od stycznia 2013 r. w zakresie informacji przedstawianych w sekcji pozostałych całkowitych dochodów, należy podkreślić, iż owa sekcja dotycząca pozostałego wyniku całkowitego winna być sklasyfikowana według rodzaju oraz zgrupowana w te kwoty, które nie zostaną następnie przeklasyfikowane do wyniku bądź zostaną przeniesione, ale po spełnieniu określonych warunków (MSR, 2011, par. 82).

Koncepcje prezentowania kategorii przychodów i kosztów w sprawozdaniu z całkowitych dochodów nie przewidują ścisłych, jednolitych układów sprawozdawczych. Od przedsiębiorstw wymaga się jedynie ujawniania minimalnego zakresu informacji, zaś wszelkie dodatkowe pozycje mogą być prezentowane w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego. Wśród zakresu pozycji, jakie winny być przedstawione, znajdują się przede wszystkim (MSR, 2011, par. 82):

- 1) przychody,
- 2) koszty finansowe,
- 3) udział w zyskach lub stratach jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć rozliczanych zgodnie z metodą praw własności,

- 4) obciążenia z tytułu podatków,
- 5) łączna kwota obejmująca całość działalności zaniechanych.

Założenia koncepcyjne prezentacji MSR pozwalają na elastyczność w sporządzaniu sprawozdania z całkowitych zysków, co szczególnie odnosi się m.in. do: stosowanej terminologii, formy prezentacji sprawozdania, prezentacji kosztów oraz ujmowania podatku dochodowego (tab. 2).

Należy wskazać, iż niezależnie od formy i sposobu prezentacji wyniku całkowitego, regulacje MSR obligują przedsiębiorstwa do dokonania podziału wszelkich pozycji wynikowych oraz składników innych całkowitych dochodów i przypisanie ich do właścicieli jednostki dominującej bądź do udziałów niekontrolujących.

Analiza komponentów pozostałego wyniku całkowitego wybranych banków

Postawione cele badawcze i przypuszczenia zostały osiągnięte głównie z wykorzystaniem analizy jakościowej (opisowej), elementów analizy ilościowej (m.in. analizy struktury, wartości średniej, relacji), rocznych jednostkowych sprawozdań finansowych banków notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie za lata 2009–2015, prezentowanych na stronach internetowych tych jednostek. Wybór do analizy spółek wyłącznie z jednego sektora bankowego podyktowany został potrzebą zachowania transparentności i porównywalności danych między jednostkami wchodzącymi w skład tej samej branży. W ramach procesu badawczego analizie poddano jednolitość wariantu sprawozdawczego, w zakresie form i zasad prezentacji sprawozdania z całkowitych dochodów, jego struktury oraz poszczególnych pozycji, w szczególności składników pozostałego wyniku całkowitego. Ponadto dla oceny istotności i użyteczności tych kategorii w zarządzaniu finansami zbadano udział komponentów pozostałego wyniku całkowitego w wyniku całkowitym, a także relacje innych całkowitych dochodów do wyniku netto, wyniku całkowitego, kapitału własnego i kapitału całkowitego.

Tab. 1. Komponenty pozostałego wyniku całkowitego

Składniki pozostałego wyniku całkowitego	Podstawa prawna	Możliwość przeklasyfikowania na wynik finansowy
Zmiany w nadwyżce z przeszacowania środków trwałych oraz wartości niematerialnych	MSR 16 Rzeczowe aktywa trwałe MSR 38 Wartości niematerialne	NIE
Zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń	MSR 19 Świadczenia pracownicze	
Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą	MSR 21 Skutki zmian kursów wymiany walut obcych	TAK
Zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	MSR 39 Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena	
Efektywna część zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych		

Źródło: opracowanie własne na podstawie (MSR, 2011)

Tab. 2. Elastyczność założeń koncepcyjnych w prezentacji wyniku całkowitego

Terminologia	Dla pozycji sprawozdania typu: „zyski i straty”, „całkowite dochody”, „inne całkowite dochody” dopuszcza się stosowanie innych określeń, jeśli ich znaczenie jest zrozumiałe (MSR, 2011, par. 7)
Forma prezentacji	Dopuszcza się prezentowanie wszystkich pozycji przychodów i kosztów w formie: <ul style="list-style-type: none"> • pojedynczego sprawozdania z całkowitych dochodów (gdzie obok pozycji dotychczas wykazywanych w tradycyjnym rachunku zysków i strat prezentuje się pozostałe składniki wyniku całkowitego) • dwóch sprawozdań, tj. tradycyjnego rachunku zysków i strat oraz sprawozdania z całkowitych dochodów, które rozpoczyna się od zysku (straty) netto i przedstawia pozostałe składniki wyniku całkowitego (MSR, 2011, par. 81)
Prezentacja kosztów	Pozostawia się wybór prezentacji kosztów: <ul style="list-style-type: none"> • w układzie porównawczym (rodzajowym) bądź • w układzie kalkulacyjnym (funkcjonalnym) w zależności od tego, która forma prezentacji dostarcza informacji bardziej wiarygodnych i bardziej przydatnych (MSR, 2011, par. 99)
Ujmowanie podatku dochodowego	Składniki pozostałego wyniku całkowitego można prezentować: <ul style="list-style-type: none"> • pomniejszone o określone skutki podatkowe lub • przed ujęciem skutków podatkowych, z wykazaniem łącznej kwoty podatku dochodowego odnoszącej się do tych składników (MSR, 2011, par. 91)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (MSR, 2011)

Na podstawie przeglądu rocznych sprawozdań finansowych 16 spółek sektora bankowego notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (wedle stanu na 15.09.2016)⁵ można stwierdzić, iż generalnie używały one jednolitej nomenklatury, prezentując „sprawozdanie z całkowitych dochodów” lub „zestawienie całkowitych dochodów”. Wyjątkiem był bank SANTANDER, w którym sprawozdanie nazwano „*statements of recognised income and expense*”, czyli w tłumaczeniu „sprawozdanie z ujętych dochodów i wydatków” (tab. 3).

Wszystkie jednostki zastosowały wersję dwóch sprawozdań, tj. tradycyjnego rachunku zysków i strat oraz sprawozdania z całkowitych dochodów, zaczynającego się od zysku netto i przedstawiającego pozostałe składniki wyniku całkowitego. Ponadto pozycje innych całkowitych dochodów w większości przypadków zaprezentowano w ujęciu brutto, czyli przed ujęciem skutków podatkowych, z wykazaniem kwoty podatku dochodowego odnoszącej się do tych składników. Istotnym mankamentem prezentacji podatku dochodowego jest fakt, iż część spółek wykazywała wartość podatku szczegółowo dla wszystkich pozycji pozostałego wyniku całkowitego, zaś niektóre banki ograniczyły się jedynie do łącznej jego wartości, co może utrudniać porównywanie składowych pozostałego wyniku finansowego między tymi jednostkami.

Praktyka gospodarcza ciągle nie wypracowała jednakże wspólnego wzorca prezentacji innych całkowitych dochodów. W rocznych raportach badanych spółek zidentyfikowano nie tylko zróżnicowaną nomenklaturę pozostałego wyniku całkowitego („pozostałe całkowite dochody”, „inne całkowite dochody”, „pozostałe dochody”, „inne składniki całkowitych dochodów”), ale przede wszystkim jego komponentów. Wśród zbliżonych kategorii można wymienić m.in. takie określenia, jak:

a) „wycena aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży”, „wynik z tytułu wyceny papierów wartościowych do-

stępnych do sprzedaży”, „aktywa finansowe dostępne do sprzedaży”, „efekt wyceny papierów dłużnych bądź akcji z portfela dostępne do sprzedaży”, „skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży”;

b) „wycena instrumentów pochodnych zabezpieczających przyszłe przepływy pieniężne”, „wynik z tytułu wyceny instrumentów pochodnych zabezpieczających”, „rozliczenie skumulowanych zysków i strat związanych z instrumentami zabezpieczającymi, które zostały wyłączone z rachunkowości zabezpieczeń”, „efekt rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych”, „niezrealizowany wynik z zabezpieczeń przepływów pieniężnych”, „zabezpieczenia przepływów pieniężnych”, „rachunkowość zabezpieczeń”, „skutki wyceny instrumentów zabezpieczających”;

c) „zyski i straty aktuarialne”, „przeszacowanie zobowiązań z tytułu określonych świadczeń pracowniczych”, „zyski i straty aktuarialne dotyczące świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia”, „zyski (straty) aktuarialne z wyceny programu określonych świadczeń”, „przeszacowanie aktuarialne”, „rezerwa na odprawy emerytalne”, „przeszacowanie rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych”, „wycena metodą aktuarialną świadczeń pracowniczych”.

Za najbardziej nietypowe nazewnictwo pozycji pozostałego wyniku całkowitego uznać można praktykę banku ING (tab. 4).

Szczegółowe badanie struktury pozostałego wyniku całkowitego pozwoliło zidentyfikować jego dominujące pozycje, tj. ujawniane przez większość spółek. Wiodącymi elementami pozostałego wyniku całkowitego okazały się niewątpliwie trzy kategorie: zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży (AFS), efektywna część zysków i strat związanych z instrumentem zabezpieczającym w ramach zabezpieczania przepływów pieniężnych (HEDGE) oraz

Tab. 3. Praktyka prezentacji sprawozdań z całkowitych dochodów banków

Banki	Standard rachunkowości i waluta	Terminologia		Forma prezentacji		Ujmowanie podatku	
		„Całkowite dochody”	Pozostałe określenia	Pojedyncze sprawozdanie	Dwa sprawozdania	Netto	Brutto (łącznie z podatkiem)
ALIOR	MSSF / PLN	x			x		x
BGŻ BNP PARIBAS	MSSF / PLN	x			x		x
BOŚ	MSSF / PLN	x			x		x
BPH	MSSF / PLN	x			x	x	
BZ WBK	MSSF / PLN	x			x	x	
GETIN HOLDING	MSSF / PLN	x			x		x
GETIN NOBLE BANK	MSSF / PLN	x			x		x
HANDLOWY	MSSF / PLN	x			x	x	
IDEA BANK	MSSF / PLN	x			x		x
ING	MSSF / PLN	x			x		x
MBANK	MSSF / PLN	x			x	x	
MILLENNIUM	MSSF / PLN	x			x		x
PEKAO	MSSF / PLN	x			x		x
PKO BP	MSSF / PLN	x			x		x
SANTANDER	MSSF / EUR		x		x		x
UNICREDIT	MSSF / EUR	x			x	x	

Źródło: opracowanie własne

Tab. 4. Układ sprawozdania z całkowitych dochodów banku ING (za rok zakończony 31 grudnia 2015 r.)

Zysk netto za okres sprawozdawczy
Pozostałe całkowite dochody netto, w tym:
Pozycje, które mogą być przeklasyfikowane do rachunku zysków i strat, w tym:
Zyski/straty z rewaluacji aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesione na kapitał własny <i>w tym podatek odroczony</i>
Przeniesienie na wynik finansowy w wyniku sprzedaży aktywów finansowych z portfela dostępnych do sprzedaży <i>w tym podatek odroczony</i>
Rozliczenie wyceny papierów reklasyfikowanych z portfela dostępnych do sprzedaży do portfela aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności <i>w tym podatek odroczony</i>
Efektywna część powiązania zabezpieczającego w rachunkowości zabezpieczeń przepływów pieniężnych <i>w tym podatek odroczony</i>
Pozycje, które nie zostaną przeklasyfikowane do rachunku zysków i strat, w tym:
Aktualizacja wyceny środków trwałych <i>w tym podatek odroczony</i>
Zbycie środków trwałych <i>w tym podatek odroczony</i>
Zyski / straty aktuarialne <i>w tym podatek odroczony</i>
Całkowity dochód netto za okres sprawozdawczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu finansowego banku ING za 2015 r. (<http://www.ingbank.pl/relacje-inwestorskie/wyniki-finansowe>, data dostępu: 15.09.2016 r.)

zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń pracowniczych (PENS) (tab. 5). Zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą (FOREX) prezentowały tylko trzy spółki (ING, MBANK, PEKAO), zaś zmiany z przeszacowania składników majątkowych (REV) wyłącznie bank ING.

Największe znaczenie ze względu zarówno na wartość, jak i udział danego komponentu w pozostałym wyniku całkowitym miały kategorie AFS oraz HEDGE. Warto jednakże zaznaczyć, iż o ile udział tej pierwszej

kategorii w pozostałym wyniku całkowitym znacząco przewyższył udział drugiej wymienionej kategorii, to w przypadku relacji do wyniku całościowego sytuacja ta nie była już tak jednoznaczna. Trzy pozostałe składniki innych całkowitych dochodów (REV, PENS i FOREX) okazały się są mniej istotne z punktu widzenia struktury pozostałego wyniku całkowitego.

Wnikliwe badanie sprawozdań z zysków całkowitych pozwoliło zidentyfikować inne dominujące rozwiązania. We wszystkich bankach ujawniano pozycje pozostałego wyniku całkowitego, które różnicowały wynik netto od

Tab. 5. Analiza komponentów pozostałego wyniku całkowitego wybranych banków

Wyszczególnienie	REV	PENS	FOREX	AFS	HEDGE
Ilość spółek wykazujących dany składnik	1	12	4	16	14
Wartość średnia składników (w mln zł)*	0,3	7,6	35,7	114,9	224,3
Średnie udziały składników w pozostałym wyniku całkowitym**	0,3%	3,6%	7,5%	69,9%	35,1%
Średnie udziały składników w wyniku całkowitym**	0,004%	0,7%	5,4%	5,9%	8,2%

* Do przeliczenia danych bilansowych banków SANTANDER i UNICREDIT użyto kursu średniego NBP na dzień bilansowy, zaś do przeliczenia pozycji rachunku zysków i strat użyto kursu będącego średnią arytmetyczną kursów NBP obowiązujących na ostatni dzień poszczególnych miesięcy danego roku

** Dla ujednoczenia relacji w tabeli posłużono się modułem liczb

Oznaczenia: REV - zmiany z przeszacowania składników majątkowych, PENS – zyski i straty aktuarialne z tytułu programu określonych świadczeń pracowniczych, FOREX - zyski i straty wynikające z przeliczenia pozycji sprawozdania finansowego jednostki działającej za granicą, AFS - zyski i straty z tytułu przeszacowania składników aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, HEDGE - efektywna część zysków i strat związanych z instrumentem zabezpieczającym w ramach zabezpieczenia przepływów pieniężnych

Źródło: opracowanie własne

Tab. 6. Relacje pomiędzy wynikowymi kategoriami wybranych banków (średnie wartości za lata 2009-2015)*

Banki	OCI/NI	OCI/CI	OCI/E	OCI/TC	NI/E	NI/TC
ALIOR	11,7%	10,4%	0,9%	0,1%	11,3%	1,3%
BGŻ BNP PARIBAS	154,0%	81,3%	2,2%	0,2%	7,3%	0,6%
BOŚ	36,3%	29,8%	1,3%	0,1%	3,9%	0,3%
BPH	9,7%	13,6%	0,4%	0,0%	5,2%	0,6%
BZ WBK	10,8%	10,1%	1,5%	0,2%	14,2%	1,8%
GETIN HOLDING	188,7%	51,1%	4,1%	2,9%	7,0%	5,8%
GETIN NOBLE BANK	582,0%	33,4%	21,4%	0,1%	51,6%	0,6%
HANDLOWY	18,9%	22,2%	2,2%	0,3%	11,5%	1,8%
IDEA BANK	41,8%	45,7%	2,5%	0,3%	6,2%	0,7%
ING	49,7%	40,8%	5,2%	0,5%	11,7%	1,1%
MBANK	50,6%	24,0%	2,2%	0,2%	10,0%	0,9%
MILLENNIUM	23,1%	32,7%	2,0%	0,2%	9,4%	0,8%
PEKAO	10,7%	10,5%	1,3%	0,2%	12,4%	1,8%
PKO BP	5,0%	5,0%	0,6%	0,1%	13,2%	1,6%
SANTANDER	61,8%	283,2%	4,6%	0,3%	8,2%	0,6%
UNICREDIT	186,3%	51,0%	0,9%	0,1%	6,1%	0,7%

*Dla ujednoczenia relacji w tabeli posłużono się modułem liczb

Oznaczenia: CI - wynik całkowity, OCI - pozostały wynik całkowity, NI - wynik finansowy netto, E - kapitał własny, TC - kapitał całkowity

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów finansowych badanych spółek

wyniku całkowitego. W jednym tylko przypadku (spółki GETIN HOLDING) w trzech badanych latach (2009–2011) wynik całkowity był zbieżny z wynikiem netto, co potwierdza brak pozostałego wyniku całkowitego.

Raportowanie pozostałego wyniku całkowitego pozwala na obliczenie relacji tej kategorii ekonomicznej do innych podstaw odniesienia, np. wyniku całkowitego, kapitału własnego bądź kapitału całkowitego. Porównując owe relacje do analogicznych miar wykorzystujących tradycyjny wynik finansowy netto, można wskazać na istotność kategorii pozostałego wyniku całkowitego i jego komponentów w ocenie standingu finansowego banków, a w szczególności w podejmowaniu określonych decyzji przez użytkowników sprawozdań finansowych.

Zaprezentowane w tabeli 6 wyniki badań empirycznych wskazują, iż relacje pozostałego wyniku całościowego do wyniku finansowego netto kształtowały się średnio w przedziale od 5% (w PEKAO) do nawet 582% (w GETIN NOBLE BANK). Ponadto pozostały wynik całkowity stanowił znaczną część wyniku całościowego, a w niektórych przypadkach nawet większą od tradycyjnego wyniku finansowego (w BGŻ BNP PARIBAS, GETIN HOLDING, SANTANDER i UNICREDIT).

Z punktu widzenia udziału w kapitale własnym bądź kapitale całkowitym pozostały wynik całościowy nie stanowił już tak istotnej pozycji. Średnia arytmetyczna wartości udziałów pozostałego wyniku całościowego w kapitale własnym w badanych spółkach wynosiła od 0,4% (w BPH) do 21,4% (w GETIN HOLDING), natomiast w kapitale całkowitym – od 0,05 do 2,9% (dla tych samych spółek). Dla porównania, relacje wyniku finansowego netto do tych samych kategorii zamknęły się w przedziałach – odpowiednio (3,9–51,6%) oraz (0,3–5,8%). Przedstawione statystyki wskazują jednoznacznie, że tradycyjny wynik finansowy, względem pozostałego wyniku całkowitego, jest bardziej znaczącym elementem z punktu widzenia udziału w zysku całkowitym, kapitale własnym bądź sumie bilansowej. Dlatego był postrzegany przez menedżerów jako lepsze odzwierciedlenie finalnych wyników finansowych banków oraz kluczowa miara efektywności ekonomicznej, służąca predykcji przyszłych przepływów i przychodów (Dhaliwal i in., 1999, s. 45; Goncharov, Hodgson, 2011, s. 27–59).

Podsumowanie

Przedstawione w opracowaniu rozważania i wyniki analizy danych wskazują, że pomiar i prezentowanie w sprawozdaniach finansowych banków dwóch kategorii wynikowych (zysku netto i zysku całkowitego) może tworzyć pełniejszy obraz dokonań jednostek. Co prawda, pozostały wynik całkowity nie stanowi tak kluczowej pozycji sprawozdania finansowego jak tradycyjny wynik finansowy netto, jednakże ma on kluczowe znaczenie w kształtowaniu wyniku całościowego przedsiębiorstwa, będącego przedmiotem zainteresowań nie tylko analityków spółek giełdowych, ale także właścicieli, którzy wzrost wartości pozostałego wyniku całkowitego

tego wiązać mogą ze wzrostem bogactwa (dobrobytu). Niewątpliwie zastosowanie wyceny wartości godziwej w sprawozdaniu z całkowitych dochodów w znaczący sposób różnicuje wynik netto od wyniku całkowitego.

Wyniki badań empirycznych wskazują, iż w sektorze bankowym występuje pewna harmonizacja standardów prezentacji sprawozdania z wyniku całkowitego, która dotyczy ogólnej formy i struktury prezentacji. Nie można jednakże mówić o występowaniu pełnej porównywalności tych raportów finansowych, co jest efektem występowania znaczących różnic w prezentacji komponentów pozostałego wyniku całkowitego. Nadto, przeniesienie zmian w kapitale własnym o charakterze wynikowym do pozycji pozostałego wyniku całkowitego wprowadza swego rodzaju chaos informacyjny, mający swe źródło w braku jednolitości, a zarazem przejrzystości informacji o efektach działalności banku. Szereg opcji i liczne możliwości stosowania odmiennego nazewnictwa określonych pozycji sprawozdania finansowego oraz indywidualne podejście banków do formy i struktury prezentacji pozostałego wyniku całkowitego nie tworzą dostatecznych warunków jednakowego postrzegania pozostałego wyniku całkowitego dla użytkowników sprawozdań finansowych banków w celu pełnego zrozumienia i poprawnej analizy fundamentalnej.

dr Artur Sajnog
Uniwersytet Łódzki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
e-mail: asajnog@uni.lodz.pl

Przypisy

- 1) Wiarygodność sprawozdania finansowego zakłada, iż prezentowane informacje nie zawierają istotnych błędów, mają bezstronny charakter i cechują się wiernym odzwierciedleniem zaistniałych zdarzeń i przeprowadzonych transakcji. Ponadto, z wiarygodnością sprawozdania związane są następujące zasady: wiernego odzwierciedlenia, przewagi treści ekonomicznej nad formą, neutralności, ostrożnej wyceny, kompletności oraz sprawdzalności (MSSF, 2011, s. 36–42).
- 2) W praktyce określenie „*comprehensive income statement*” często tłumaczy się nie tylko jako „sprawozdanie z całkowitych dochodów”, ale zamienia się na „sprawozdanie z wyniku całościowego/całkowitego” lub „sprawozdanie z zysków całościowych/całkowitych”.
- 3) Zmiany po stronie kapitału własnego ujmowane obecnie w wyniku całkowitym przed 1 stycznia 2009 r. były prezentowane zgodnie z Ustawą o rachunkowości w „Zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym”.
- 4) Międzynarodowa Rada Rachunkowości (wcześniej Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości) wydaje obecnie zarówno MSSF (nowe standardy publikowane od 2001 r.), jak i MSR (pierwotnie publikowane przed 2001 r. przez Komitet MSR). Obie grupy standardów mają identyczne znaczenie merytoryczne i oprócz różnicy w nazwach różnią się głównie układem.

⁵⁾ W badaniach posłużono się rocznymi jednostkowymi sprawozdaniami z całkowitych dochodów za lata 2009–2015 z wyjątkiem dwóch banków (SANTANDER i UNICREDIT), które prezentowały na swych stronach internetowych wyłącznie raporty skonsolidowane.

Bibliografia

- [1] Barth M.E., Beaver W.H., Landsman W.R. (1996), *Value-relevance of Banks' Fair Value Disclosures under SFAS No. 107*, „The Accounting Review”, Vol. 2, No. 2, pp. 513–537.
- [2] Barton J., Hansen T.B., Pownall G. (2010), *Which Performance Measures Do Investors Around the World Value the Most – and Why?* „The Accounting Review”, Vol. 85, No. 3, pp. 753–789.
- [3] Biddle G., Choi J.H. (2006), *Is Comprehensive Income Useful?* „Journal of Contemporary Accounting & Economics”, Vol. 2, No. 1, pp. 1–32.
- [4] Buk H. (2013), *Zróżnicowana informacja o dochodach spółki w zależności od stosowanych standardów sprawozdawczości finansowej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica”, Nr 278, s. 7–17.
- [5] Campbell J. (2015), *The Fair Value of Cash Flow Hedges, Future Profitability, and Stock Returns*, „Contemporary Accounting Research”, Vol. 32, No. 1, pp. 243–279.
- [6] Chambers D., Linsmeier T., Shakespeare C., Sougiannis T. (2007), *An Evaluation of SFAS No. 130 Comprehensive Income Disclosure*, „Review of Accounting Studies”, Vol. 12, No. 4, pp. 557–593.
- [7] Dhaliwal D., Subramanyam K.R., Trezevant R. (1999), *Is Comprehensive Income Superior to Net Income as a Measure of Firm Performance*, „Journal of Accounting and Economics”, Vol. 26, No. 1–3, pp. 43–67.
- [8] Feltham J., Ohlson J.A. (1995), *Valuation and Clean Surplus Accounting for Operating and Financial Activities*, „Contemporary Accounting Research”, Vol. 11, No. 2, pp. 689–731.
- [9] Godfrey J., Hodgson A., Holmes S., Tarce A. (2006), *Accounting Theory*, John Wiley&Sons Australia, Ltd, Milton.
- [10] Goncharov I., Hodgson A. (2011), *Measuring and Reporting Income in Europe*, „Journal of International Accounting Research”, Vol. 10, No. 1, pp. 27–59.
- [11] Hendriksen E.A., van Breda M.F. (2002), *Teoria rachunkowości*, WN PWN, Warszawa.
- [12] Hirst D.E., Hopkins P.E. (2007), *Comprehensive Income Disclosure and Analysts' Valuation Judgements*, „Journal of Accounting Research”, Vol. 36, No. 3, pp. 47–75.
- [13] Kanagaretman K., Mathieu R., Shehata M. (2009), *Usefulness of Comprehensive Income Reporting in Canada*, „Journal of Accounting and Public Policy”, Vol. 28, No. 4, pp. 349–365.
- [14] Louis H. (2003), *The Value Relevance of the Foreign Translation Adjustment*, „Accounting Review”, Vol. 78, No. 4, pp. 1027–1047.
- [15] Marcinkowska M. (2003), *Istota wyniku całościowego i jego ujmowanie w sprawozdawczości finansowej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, Nr 17, s. 89–109.
- [16] MSR (*Międzynarodowe Standardy Rachunkowości*), (2011), IFRS Foundation, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- [17] MSSF (*Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*), (2011), IFRS Foundation, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- [18] Newberry S. (2003), *Reporting Performance: Comprehensive Income and its Components*, „Abacus”, Vol. 39, No. 3, pp. 325–339.
- [19] Ohlson J.A. (1995), *Earnings, Book Values, and Dividends in Security Valuation*, „Contemporary Accounting Research”, Vol. 11, No. 2, pp. 661–687.
- [20] O'Hanlon J.F. (2000), *Discussion of Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosure*, „Journal of Business Finance & Accounting”, Vol. 27, No. 9–10, pp. 1303–1309.
- [21] O'Hanlon J.F., Pope P.F. (1999), *The Value Relevance of U.K. Dirty Surplus Accounting Flows*, „British Accounting Review”, Vol. 31, No. 4, pp. 459–482.
- [22] Rees L.L., Shane P.B. (2012), *Academic Research and Standard-Setting: The Case of Other Comprehensive Income*, „Accounting Horizons”, Vol. 26, No. 4, pp. 789–815.
- [23] Sosnowski T. (2015), *Czas realizacji pełnego wyjścia z inwestycji funduszy private equity na GPW w Warszawie*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H. Oeconomia”, Vol. 49, No. 4, pp. 527–533.
- [24] Walińska E. (2012), *Wynik całościowy w sprawozdaniu finansowym. Jak go rozumieć?* „Przeгляд Organizacji”, Nr 12, s. 38–42.

Comparability and Significance of other Comprehensive Income in the Financial Statements of Banks

Summary

The main purpose of this paper is to determine the comparability and significance of other comprehensive income, which was introduced to the statement of comprehensive income in Poland in 2009. The major subject of the theoretical and empirical study presented in this paper is the evaluation of the presentation of comprehensive income and its components by bank companies listed on the Warsaw Stock Exchange (qualified on 15.09.2016). A significant element of the research is the comparative analysis of the scale and diversity of the financial results of banks, measured by the traditional net profit and comprehensive income. Empirical data for the study was obtained from the annual financial statements (the period from 2009 to 2015). Diversified variants of other comprehensive income presentation have been identified. Furthermore, the research results indicate that the importance of other comprehensive income in comparison to net profit, as a part of the comprehensive income, equity and total capital, was insignificant.

Keywords

comprehensive income, net income, financial statements, banks